

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.leginit.org.ua

ІнфоЦентр

Стажування для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності в країнах ЄС

Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-
дослідницьким центром на запит
народного депутата України

Основні положення про роль адвокатів, прийняті Восьмим Конгресом ООН з попередження злочинів у серпні 1990 році в Нью-Йорку, проголошують наступні принципи щодо адвокатів, а також щодо осіб, які здійснюють адвокатські функції без одержання формального статусу адвоката:

- Будь-яка людина в праві звернутися по допомогу до адвоката за своїм вибором для підтвердження своїх прав і захисту в усіх стадіях кримінальної процедури;
- Уряди повинні гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального і рівного доступу до адвокатів усіх осіб, що проживають на його території, і підлеглих його юрисдикції;
- Будь-яка особа, яка не має адвоката, у випадках, коли інтереси правосуддя вимагають цього, повинна бути забезпечена допомогою адвоката, котрий має відповідну компетенцію та досвід ведення таких справ, щоб забезпечити її ефективну допомогу без оплати з її боку, якщо у неї немає необхідних коштів;
- Уряди, професійні асоціації адвокатів та навчальні інститути мають забезпечити, щоб адвокати отримали відповідну освіту, підготовку і знання як ідеалів та етичних обов'язків адвокатів, так і прав людини та основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом;
- Адвокати повинні постійно дбати про честь і гідність своєї професії як важливі учасники здійснення правосуддя;
- Там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені владою;
- Адвокати, як і інші громадяни, мають право на вільне висловлювання, віросповідання, об'єднання в асоціації та організації;
- Адвокатам має бути надано право формувати самоврядні асоціації для представництва їхніх інтересів, постійного навчання і перепідготовки та підтримання їх професійного рівня.

Країни ЄС, в яких запроваджене стажування як обов'язкова підстава для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності.

ФРН

Основним нормативним актом, який закріплює правовий статус адвокатури в Німеччині, є ***Федеральне положення про адвокатуру 1959 року***, яке з незначними змінами діє і сьогодні.

Процедура набуття права на здійснення адвокатської діяльності:

В Німеччині для того, щоб мати право займатися адвокатською діяльністю, потрібно спочатку прослухати курс права протягом 6 семестрів в одному з університетів Німеччини. Потім успішно скласти два спеціальних іспити. Перший іспит випускний, оскільки здається він у тому навчальному закладі, в якому навчався майбутній суддя або адвокат.

Наступний етап - стажування (від трьох з половиною до чотирьох років) в органах суду, прокуратури, нотаріату або адвокатури. Оплата стажування - за рахунок скарбниці (спеціальних фондів земельних органів влади). Після закінчення стажування проводиться другий іспит під егідою міністерства юстиції відповідної адміністративної території (землі).

Відповідно до § 59 Федерального положення про адвокатуру 1959 р. адвокат бере на навчання стажерів:

- Адвокат повинен у відповідному обсязі брати участь у навчанні стажерів. Він повинен давати стажеру, який перебуває у нього на практиці, настанови щодо завдань адвоката, керувати його роботою та давати йому можливості для практичної роботи.
- Предметом навчання повинні бути, зокрема, судова та позасудова адвокатська діяльність, робота із довірителями, професійне право адвокатів та організація роботи адвокатської фірми.

Саме міністерство розробляє програму іспиту та формує екзаменаційні білети, видає методичні посібники, створює екзаменаційну комісію. Це вже не іспит на знання, а іспит на практичні навички, на оволодіння професією. Той, хто здав його, може стати

і суддею, і адвокатом. З цього правила є один лише виняток: і без стажування, і без іспиту адвокатом може стати юрист, що має ступінь доктора права Німеччини.

Питання про допуск до адвокатської практики вирішується міністерством юстиції тієї землі, на території якої проживає здобувач. Однак рішення приймається з урахуванням думки територіальної колегії адвокатів. Після отримання клопотання міністерство запитує думку колегії адвокатів округу, в якому заявник збирається працювати.

Особа, що відповідає зазначеним вимогам, звертається із заявою в управління юстиції адміністративно-територіальної одиниці ФРН - землі, де вона постійно проживає. У процесі прийняття рішення управління юстиції бере до уваги думку правління тієї палати адвокатів, на території якої ця особа має намір практикувати.

Закон передбачає випадки, коли особі, яка звернулася із клопотанням, може бути відмовлено в дозволі займатися адвокатською практикою. Такими випадками є:

- якщо особа була виключена з адвокатури на підставі рішення суду, і з дня винесення цього рішення не пройшло восьми років;
- якщо претендент за рішенням суду був позбавлений права займати посади в державному апараті;
- якщо претендент на підставі судового рішення зміщений з посади судді у зв'язку з порушенням конституційних принципів або в дисциплінарному порядку звільнений зі служби в органах правосуддя;
- якщо претендент внаслідок фізичних або розумових вад не в змозі належним чином виконувати функції адвоката;
- якщо претендент займається діяльністю, несумісною з професією адвоката.

Особі, яка отримала свідоцтво про право займатися адвокатською діяльністю, зазвичай дозволяється практикувати лише у певному суді звичайного судочинства.

Республіка Польща

З формально-юридичної позиції, юридичні послуги у Польщі може надавати кожен, навіть не маючи юридичної освіти. Правовою підставою для такої **діяльності є Закон про свободу підприємницької діяльності** (Ustawa o swobodzie dzialannosci

gospodarczej). Зазвичай, такі «юридичні послуги» охоплюють надання усних та письмових консультацій, підготовку претензій і юридичних висновків, а інколи – навіть порад та практичної допомоги при веденні судових справ, зокрема складання процесуальних документів від імені учасника процесу, але не підписуючи їх, оскільки на представництво осіб у судах в Польщі існує монополія адвокатів та юрисконсультів (adwokat lub radca prawny).

Правовий статус адвокатів у Польщі врегульований **Законом про адвокатуру від 1982 р.** (зі змінами та доповненнями), який визначає основні права та обов'язки адвоката, порядок здобуття права на заняття адвокатської практики й інші аспекти діяльності адвоката. Крім того, процесуальні питання діяльності адвокатів врегульовані в **Кодексі цивільного процесу** (ст. 87 КПК) та **Кодексі кримінального процесу** (ст. 82 КПК). До того ж, польські адвокати повинні дотримуватися **Кодексу адвокатської етики**, який був ухвалений 2011 року.

Процедура набуття права на здійснення адвокатської діяльності:

Закон про адвокатуру встановив, що право на здійснення адвокатської діяльності здобувається після адвокатського стажування. Стажування триває чотири роки, не менше одного року в суді, прокуратурі, державному господарському арбітражі та інших органах правової охорони за направленням адвокатської ради. Проте стажистам, після завершення судового, прокурорського чи нотаріального стажування, адвокатська рада може скоротити термін стажування до двох років. Після одного року стажування стажист може стати адвокатом в районному та інших судах (за винятком Верховного та Вищого адміністративного суду), в органах державного управління і установах. Стажування закінчується адвокатським іспитом.

Адвокатське стажування є оплачуваним. Оплата стажування здійснюється за рахунок внесків аплікантів (стажерів) до адвокатської ради. Міністр юстиції, після консультації з Радою адвокатів, визначає суму річного внеску, керуючись необхідністю забезпечення належного рівня освіти аплікантів (стажерів). Оплата стажерам не може перевищувати шести мінімальних розмірів оплати праці. В 2015 році мінімальний розмір оплати праці становив від 1 513 zł (9078 грн. / 363 дол. США) – 3 109 zł (18 654 грн./746 дол. США). В Польщі мінімальний розмір заробітної плати має 4 ступені та залежить від наявності освіти та наукового ступеня.

За Законом про адвокатуру звільняються від проходження обов'язкового стажування:

- Особи, які мають 8 років стажу роботи на нижчих посадах в юридичних управліннях.
- Особи, які останні 10 років працювали в юридичних фірмах на основі цивільно-правових договорів.
- Особи, які останні 10 років працювали в органах державного управління, пов'язаних із виконанням юридичної допомоги.

Французька Республіка

Правовий статус адвокатів у Франції врегульований ***Законом про статус адвокатів 1990 року.***

На законодавчому рівні закріплено основні вимоги до кандидата на посаду адвоката:

- ✓ Обов'язкова наявність французького громадянства або громадянства держави-члена ЄС, або держави-сторони договору про європейський економічний простір, або громадянства держави чи територіальної одиниці, які хоч і не є членом ЄС чи стороною Договору про європейський економічний простір, але які надали французам право здійснювати професійну діяльність на своїй території на таких самих умовах, на яких її громадяни можуть здійснювати професійну діяльність на території Франції з урахуванням рішень Ради ЄС, або ж мати статус біженця чи апатрида, що знаходяться під захистом Бюро Франції із захисту біженців та апатридів.
- ✓ Наявність диплома магістра права 1 ступеня чи еквівалентний йому диплом.
- ✓ Наявність Сертифіката про присвоєння статусу адвоката.
- ✓ Для отримання Сертифіката особа, яка бажає здійснювати адвокатську діяльність, повинна скласти іспити на присвоєння такого статусу. Для цього обов'язково потрібно пройти курс спеціального навчання у регіональному центрі професійного навчання або у школі професійної освіти колегії адвокатів.

- ✓ Увесь курс навчання складається з трьох етапів, кожен із яких триває 6 місяців. У процесі першого періоду вивчаються загальні питання діяльності адвокатів, а саме: статус, професійна етика, практичні аспекти адвокатської діяльності. Другий період присвячений індивідуальній програмі навчання у CRFPA (Місцевому центрі професійного навчання адвокатів) або в EFB (Професійній школі навчання колегиї адвокатів), і виступає в якості професійного проекту, що дозволяє кандидату визначитися з конкретною сферою діяльності.
- ✓ Суть третього етапу складає стажування в адвоката. Після завершення навчання кандидат складає іспит, який складається з письмової та усної частин. Особа вважається такою, що успішно склала іспит, якщо у кінцевому результаті набрала 130 і більше балів. Після отримання Сертифіката про присвоєння статусу адвоката особа складає присягу перед апеляційним судом.
- ✓ Після цього адвокат проходить ще дворічне стажування зі спеціальності і одержує посвідчення. Лише після цього його ім'я вноситься до списків ордену як повноправного члена.

У французькому законодавстві непередбачені винятки щодо звільнення від обов'язкового стажування для набуття права займатися адвокатською діяльністю.

Австрійська Республіка

Правовий статус адвокатів у Австрії врегульований ***Lawyer's Act (Rechtsanwaltsordnung RAO)***.

Особа, що займається загальною юридичною практикою, називається ***Rechtsanwalt***. Кандидат в адвокати, тобто, адвокат-початківець або стажер, називається ***Rechtsanwaltswdrter***.

Кваліфікація, що вимагається для допуску до адвокатської практики:

Академічна кваліфікація:

Rechtsanwalt повинен мати юридичний ступінь австрійського університету. Мінімальна тривалість навчання на ступінь ***magister juris*** становить чотири роки, а на ступінь ***doctor juris*** – п'ять років.

Стажування:

Стажер має пропрацювати щонайменше дев'ять місяців секретарем суду і принаймні чотири роки в австрійській адвокатській фірмі як **Rechtsanwaltswrter**. Решта часу може бути витрачена у офісі державного нотаріуса, в адміністративному органі, в університеті або консультантом з питань оподаткування.

В Австрійській Республіці стажування є обов'язковою умовою для набуття права займатися адвокатською діяльністю.

Королівство Бельгія

Правовий статус адвокатів у Бельгії врегульований **Article 434 of the Belgian Judicial Code**.

Юрист, що займається загальною практикою, називається **avocat** (французькою); **advocaat** (голландською); і **Rechtsanwalt** (у німецькому судовому окрузі Ойпен). Цим званням можуть користуватися лише допущені **avocats/advocaten**, і, як правило, лише вони мають право виступати у суді.

Інший юридичний персонал включає нотаріусів та **juristes d'entreprise**, які не є практикуючими адвокатами, але дають консультації з юридичних питань компаніям, банкам або підприємствам змішаного типу, на які вони працюють за наймом.

Професія **avocat/advocaat** є вільною і незалежною. **Avocats/advocaten** вільно застосовують свою професійну майстерність у захисті істини та справедливості. **Avocat/advocaat** не може бути діючим суддею, хоча він може бути заступником судді. Він не може працювати у промисловості або у бізнесі. **Avocat/advocaat**, який практикує як такий, не може бути приватним або державним найманим працівником, що отримує заробітну плату. Усяка діяльність, яка за своїм характером може перешкоджати незалежності **avocat/advocaat** та вільному характерові професії, є несумісною зі здійсненням професійних функцій.

Кваліфікація, необхідна для дозволу на роботу avocat/advocaat

Академічна кваліфікація:

Академічна підготовка вимагається в усіх випадках. Претендент повинен мати університетський ступінь з права будь-якого визнаного університету Бельгії. Звичайний курс для отримання ступеня триває п'ять років. Ступінь називається ***Licence en Droit*** або ***Licenciaat in de Rechten***.

Для отримання цього ступеня кандидат повинен мати достатні знання хоча б двох мов для консультацій з текстів на цій мові і має бути достатньо ознайомленим з принципами бухгалтерії для аналізу бухгалтерських документів.

Стажування:

Стажер повинен пройти курс практичної підготовки, організований Колегією адвокатів протягом періоду в один рік для отримання свідоцтва під назвою ***Ordre National des Avocais de Belgique***.

Стажер також повинен пройти стаж адвоката – початківця, який триває три роки і може розпочинатися одночасно з курсом практичної підготовки. Курс професійної етики є обов'язковим.

Під час стажування практикант має пройти обов'язковий курс правової підготовки і скласти іспит на адвоката, який складається з двох частин, кожна з яких триває протягом трьох днів та включає і усний, і письмовий іспити. Один з численних предметів іспитів на адвоката – професійна етика для адвокатів. Обов'язковий період часу між цими двома частинами становить 18 місяців.

Стажер отримує заробітну плату. Мінімальний розмір оплати праці для стажерів у 2014 році був 36 тис. євро/рік.

Англія та Уельс

Професія юриста в Англії та Уельсі не є об'єднаною професією. Вона поділяється на дві галузі: ***solicitors*** (соліситори) та ***barristers*** (баристери).

Solicitors, як правило, або обслуговують власні підприємства у товариствах з іншими ***solicitors***, або працюють за наймом як помічники у товариствах. Вони є кваліфікованими сторонами у судових процесах і можуть виступати як сторони в усіх судах. Однак вони не мають право аудієнції в усіх судах.

Незалежно практикуючі **barristers** отримують справи шляхом передачі на розгляд, тобто, вони не приймають судові доручення безпосередньо від клієнтів; вони отримують судові доручення, як правило, від **solicitors**. Вони здійснюють право аудієнції у будь-якому суді і мають виключне право аудієнції у вищих судах. **Barristers** також надають юридичні консультації як незалежні консультанти.

Підготовка, процедура допуску, організація професії та професійних органів для **solicitors** та **barristers** є різними.

Кваліфікація, необхідна для допущення до адвокатської практики Solicitors:

Академічна кваліфікація: Вимоги були змінені восени 1993 р.

Хоча університетська освіта не є обов'язковою в усіх випадках, найбільш поширеним шляхом до отримання звання **solicitor**, є отримання університетського ступеня з права. Для тих, хто отримав університетський ступінь не з права, є можливість конвертувати його, пройшовши однорічний період навчання під назвою **Common Professional Examination**, який охоплює шість ключових предметів з права.

Стажування:

- 1) проходження з задовільною оцінкою повного курсу **Legal Practice Course** (або університетського ступеня, який передбачає проходження курсу юридичної практики, **exempting law degree**);
- 2) проходження випробувального стажу, який триває два роки,
- 3) закінчення 20-денного курсу професійної кваліфікації.

Кваліфікація, необхідна для допущення до адвокатської практики Barristers:

Академічна підготовка:

Університетський почесний ступінь є обов'язковим (якщо цей ступінь було отримано не з права, претендент повинен також скласти **Common Professional Examination**). Усі кандидати у такому разі мають вступати до одного з чотирьох **Inns of Court** (Судових іннів): **Middle Temple**, **Inner Temple**, **Lincoln's Inn** та **Gray's Inn** – як студенти, а після цього відвідувати річні курси з практичної та академічної підготовки у **Inns of Court School (ICSL)**, отримуючи оцінку за пройдений курс. Ці курси повністю присвячуються навчанню адвокатської діяльності, навичкам

ведення переговорів та спілкування, та професійної етики та поведінки. Мають вивчатися також закони Європейського співтовариства та Європейська конвенція з прав людини.

Стажування:

Успішні кандидати після цього приймаються до Колегії адвокатів Англії та Уельсу їхніми Inn of Court, але вони не отримують права практикувати, доки не пройдуть річне стажування (pupillage) у практикуючого баристера (pupil master). Pupil має пройти два обов'язкові навчальні курси: Консультація адвоката та Підготовка з адвокатури.

Стажування оплачуються згідно з встановленим лімітом Органу з регулювання стажування. Мінімальний розмір оплати праці для стажерів у 2015 році становив 38 тис. фунтів стерлінгів/рік. Для порівняння досвідчені адвокати заробляють 200 тис. фунтів стерлінгів/рік.

Висновки

Проаналізувавши досвід країн-членів Європейського Союзу, можна зробити висновок, що у європейських країнах запроваджене стажування як обов'язкова підстава для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності, лише у деяких країнах є певні винятки для осіб, які мають попередній стаж або докторський ступінь права. Законодавство країн-членів ЄС передбачає, що стажування має бути оплачуваним, розмір і джерело оплати залежить від країни та організації проходження стажування (державна чи приватна).

Використані джерела

1. Закон «Про адвокатуру», прийнятий Сеймом республіки Польща 26 травня 1982 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/SearchServlet>
2. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kmdka.com/advokatura/osnovni-polozhennya-pro-rol-advokativ>
3. Професиональные правила адвокатуры ЕС с изменениями, принятыми Общим собранием Совета адвокатуры Европейского сообщества 28 ноября 1998 года в Лионе: [пер. с нем.]. – Бонн: Германский фонд международного правового сотрудничества, 2005.
4. Lawyers training systems in the EU_austria - european e-justice_Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/Austria factsheet v3 web EU en%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Austria factsheet v3 web EU en%20(1).pdf)
5. Lawyers training systems in the EU_belgium - european e-justice_Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/Belgium factsheet v3%20OV web EU en.pdf>
6. Lawyers training systems in the EU_germany - european e-justice_Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/Germany factsheet v3 web EU en%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Germany factsheet v3 web EU en%20(1).pdf)
7. Lawyers training systems in the EU_poland - european e-justice_Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/Poland factsheet v3 web 1 EU en.pdf>
8. Lawyers training systems in the EU_france - european e-justice_Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/France factsheet v3 web EU en%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/France factsheet v3 web EU en%20(1).pdf)

Інформацію підготувала Оксана Савчук,

аналітик ЄЦД